

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.34.01

РОЗВИТОК КАТЕГОРІАЛЬНОГО БАЗИСУ «ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ»

Марина Савченко

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, Україна

Резюме. Розглянуто сутність категорії «стійкість», визначено можливості застосування цього терміна стосовно до соціально-економічної системи мікрорівня. Досліджено чотири основні підходи до розгляду категорії «економічна стійкість». Визначено основні властивості категорії «економічна стійкість»: динамічність, предметність, інтегральність, релевантність, системність, просторовість, сумісність, облік внутрішніх і зовнішніх умов функціонування. З метою систематизації та структурування проведено теоретичний аналіз досліджуваного поняття й визначено авторські підходи до визначення сутності економічної стійкості з виділенням концепцій вчених-економістів: економічна стійкість як фінансова стійкість, як стабільність діяльності й рівноважний стан соціально-економічної системи, як можливість або здатність і як підтримка оптимальних характеристик соціально-економічної системи. На основі положень теорії систем і синергетики визначено взаємозв'язок між поняттями: «стійкість рівноваги», «стійкість функціонування», «стійкість розвитку», «стійкість гомеостазиса» і «економічна стійкість».

Ключові слова: система, стійкість, функціонування, розвиток, гомеостаз.

DEVELOPMENT OF CATEGORICAL BASIS «ECONOMIC SUSTAINABILITY»

Maryna Savchenko

Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Summary. In the article the essence of the category «stability» is considered, the possibilities of using this term in relation to the socio-economic system of the micro level are determined. Four main approaches to the «economic sustainability» category have been investigated. The basic properties of the category «economic stability» are defined: dynamism, objectivity, integrity, relevancy, systemicity, spatiality, compatibility and accounting of internal and external operating conditions. In order to systematize and structure the theoretical analysis of the concept has been under study and the author's approaches to the definition of the essence of economic sustainability with the emphasis on the concepts of economists: economic stability as financial stability, as the stability of activity and the equilibrium state of the socio-economic system, as an opportunity or ability and as support optimal characteristics of the socio-economic system are given. On the basis of the theory of systems and synergetics, the relationship between concepts «stability of equilibrium», «stability of functioning», «stability of development», «stability of homeostasis» and «economic stability» is determined.

Key words: system, stability, functioning, development, homeostasis.

Постановка проблеми. Останнім часом стає очевиднішим, що стійкий економічний розвиток соціально-економічних систем макро- та мезорівнів (країни, регіонів) можна досягти тільки при економічній стійкості таких їх структурних елементів, як соціально-економічні системи нижчих рівнів (галузі, підприємства й організації). Економічна стійкість кожної окремої соціально-економічної системи

мікрорівня дозволяє соціально-економічній системі макрорівня не тільки зберегти її потенціал, а й забезпечити її якісне піднесення та вихід на міжнародні ринки з новими конкурентними перевагами. Коливання економічної активності, криза в реальній економіці й фінансовій системі країн світу істотно вплинули на стійкість роботи соціально-економічних систем мікрорівня, продемонстрували їх слабкі сторони, неготовність, надзвичайно низьку гнучкість і адаптаційні можливості для подолання існуючих труднощів.

У результаті багато з них опинилися на межі банкрутства й сьогодні вирішують питання забезпечення їх подальшого функціонування. І лише незначна частка соціально-економічних систем мікрорівня ставить за мету виживання з орієнтацією на подальший розвиток на власні ресурси, адже ймовірність державної підтримки в такий надзвичайно складній ситуації низька. Тому на сьогодні особливо актуальним є питання розроблення й використання в практиці вітчизняних соціально-економічних систем мікрорівня такої системи менеджменту, яка ставила за головну мету забезпечення стійкого і максимально ефективного функціонування системи в поточному періоді часу, а також можливість створити високий потенціал його розвитку на перспективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Категорія «стійкість» використовується вченими в різних областях науки (біології, економіці, математиці, механіці, психології, соціології, техніці, фізиці, хімії), пов'язаних з вивченням і функціонуванням складних систем. Теорія стійкості систем на сьогодні досить розвинена в загальному вигляді й представлена роботами таких вчених, як В. Арнольд, Д. Джозеф, Ж. Йоссі, М. Месарович, Н. Моїсеєв, М. Морішіма, А. Орлов, В. Острейківський, Я. Такахага тощо. Протягом останніх десятиліть проблемами стійкості системи активно займалися вчені-економісти.

Спочатку питання стійкого розвитку соціально-економічних систем мікрорівня вивчалися переважно з позиції екології. Сам термін «економічна стійкість» виник у зв'язку з розглядом проблеми обмеженості ресурсів, яка стала наслідком глобальних енергетичних криз 1973 – 1979 рр. Сучасні дослідження в цій області проводяться досить інтенсивно, проте увага дослідників зосереджена переважно на її фінансових аспектах. Хоча стійкість – це узагальнююча комплексна категорія, яка не може бути обмежена лише одним аспектом діяльності системи.

Дослідженням питання економічної стійкості соціально-економічних систем мікрорівня в умовах багатоваріантності, взаємозв'язку й динамічності факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ займалися Ю. Бріггем, Дж.К. Ван Хорн, О. Василенко, Д. Городинська, В. Іванов, А. Кузнецов, Е. Кучерова, Л. Мельник, М. Морішіма, І. Омельченко, В. Оучи, А. Пономаренко, А. Раєвнева, Л. Родіонова, В. Самуляк, А. Севастьянов, В. Семенов та ін. Однак названі вчені, розглядаючи поняття «економічна стійкість», не виділяють окремо стійкість функціонування і стійкість розвитку, часто отожднюють поняття рівноваги як моментної характеристики і стійкості як інтервальної характеристики соціально-економічної системи.

Метою статті є систематизація методичних підходів до сутності «економічна стійкість» соціально-економічних системи мікрорівня та визначення характерних рис на основі положень теорії систем і синергетики взаємопов'язаних категорій стійкості рівноваги, функціонування, розвитку та гомеостазиса.

Виклад основного матеріалу. Наука містить велику кількість формалізацій визначення «стійкості», які залежать від специфіки конкретної системи і використовуються при аналізі поведінки системи.

Стійкість характеризує стан об'єкта стосовно зовнішніх впливів. Стійкішим є такий його стан, який, при рівних зовнішніх впливах і внутрішніх зрушеннях, схильний до менших змін, відхилень від попереднього. Умовою стійкості до зовнішніх впливів є внутрішні властивості самого об'єкта. Стійкість – зовнішній прояв внутрішньої структури об'єкта. Для того, щоб підвищити його стійкість до впливу різних чинників, необхідно, перш за все, удосконалювати сам об'єкт.

Разом з тим, економічна стійкість – поняття комплексне, як і сама господарська діяльність. Відповідно існують і різні підходи до його визначення на різних рівнях господарських процесів. Можна визначити економічну стійкість підприємства (організації), галузі, національного господарства. Це можливо, оскільки економічні процеси протікають відповідно до єдиних закономірностей і різні їх рівні не спотворюють загальних тенденцій розвитку.

Стійкість соціально-економічної системи мікрорівня являє собою сукупність окремих, одиничних і приватних рівноваг. Вона вища тоді, коли сукупність стійких рівноваг соціально-економічної системи перевищує кількість нестійких. Економічний стан соціально-економічної системи може варіюватися від вкрай нестійкого, при якому система знаходиться на межі банкрутства, до відносно стійкого.

У разі порушення стійкості істотне значення має спрямованість процесу: посилення нестійкості або її ослаблення. На рівні соціально-економічних систем мікрорівня конфлікт може бути і джерелом прогресивного розвитку, хоча відтворене на основі попиту й пропозиції конкурентне середовище постійно порушує рівновагу, підриває економічну стійкість одних, одночасно збільшуючи стабільність інших соціально-економічних систем мікрорівня.

Економічна рівновага – стан системи, що характеризується збалансованістю різнонаправлених факторів (витрат і доходів, попиту і пропозиції тощо). Рівновага може бути нестійкою – короткочасною і стійкою – тривалою. Взагалі під станом стійкості економічної системи розуміється її здатність після несприятливого відхилення за межі допустимого значення повернутися в стан рівноваги за рахунок ресурсів.

Стійкість соціально-економічної системи» макрорівня – це динамічне, комплексне, складне і багатогранне поняття. Залежно від специфіки конкретної системи воно має багато підходів до визначення й охоплює широке коло об’єктів.

В економічній науці виділяють чотири основні підходи до розгляду поняття «економічна стійкість» (рис. 1).

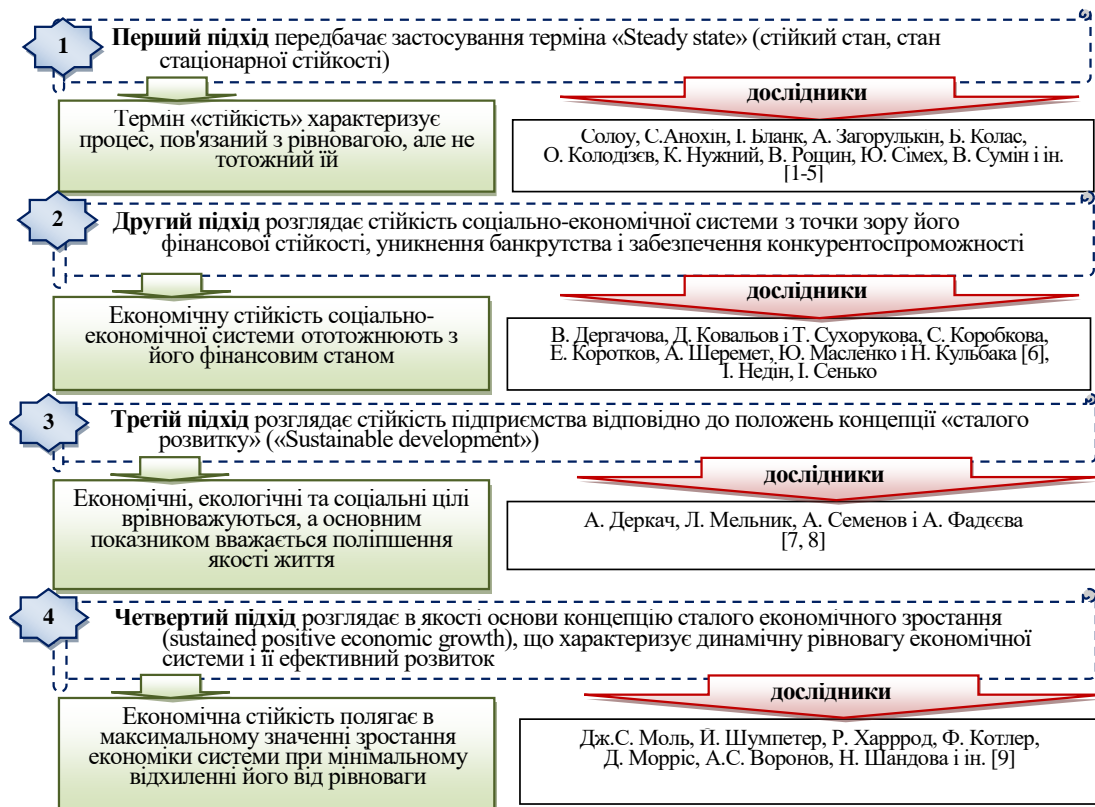


Рисунок 1. Підходи до розгляду економічної стійкості соціально-економічної системи макрорівня

Figure 1. Approaches to the economic stability of the socio-economic system of micro-level

В економічній літературі немає єдиного визначення поняття «економічна стійкість соціально-економічної системи» мікрорівня. З метою систематизації та структурування необхідно провести поглиблений теоретичний аналіз досліджуваного поняття (табл. 1).

Дані таблиці 1 свідчать про те, що можна виділити такі підходи до визначення сутності економічної стійкості, в кожному з яких мають місце авторські концепції:

1. Визначення економічної стійкості як **фінансової стійкості**, що повинна забезпечувати виконання всіх зобов'язань суб'єкта господарювання перед працівниками, іншими організаціями, державою, завдяки збалансованості або перевищення доходів над витратами.

Таблиця 1

Систематизація підходів до визначення сутності «економічна стійкість соціально-економічної системи»

Table 1

Systematization of approaches to the definition of the essence of
«economic stability of the socio-economic system»

Концепція	Автори	Сутність поняття економічної стійкості	Примітка
1	2	3	4
1. Економічна стійкість як фінансова стійкість			
Забезпечення виконання зобов'язань	Д. Ковальов, Т. Сухорукова	«Фінансовий стан ..., господарська діяльність якого забезпечує в нормальних умовах виконання всіх його зобов'язань перед працівниками, іншими організаціями, державою завдяки достатнім доходам і відповідності доходів і витрат» [10, с. 48]	Стойкість соціально-економічної системи мікрорівня не повинна обмежувати ся рамками тільки його фінансової стійкості
	В. Хрестинін	«Характеристика її фінансової конкуренто-спроможності, використання фінансових ресурсів і капіталу, виконання зобов'язань перед державою та іншими господарюючими суб'єктами » [11]	
Стабільність отримання доходів	В. Камаєв	Стабільність отримання організацією доходів від продажів» [12]	
Фінансова стабільність	Р. Ахметов	Стабільність фінансових відносин і зв'язків об'єкта або системи можна розглядати як фінансову стійкість» [13]	
	О. Лакшина, О. Чекмарьова	Ситуація, при якій фінансова система здатна добре виконувати всі закріплені за нею функції і при якій в найближчому майбутньому не очікується змін у характері роботи фінансової системи» [14]	
	Словник з економіки та фінансів	Характеристика рівня ризику діяльності підприємства з точки зору збалансованості або перевищення доходів над витратами»	
2. Економічна стійкість як стабільність діяльності й рівноважний стан соціально-економічної системи мікрорівня			
Стабільність і надійність фінансово-господарської діяльності	О. Ареф'єва, Д. Городянський	«Сукупність взаємозумовлених і взаємопов'язаних складових, які забезпечують здатність до ведення діяльності підприємств, запас ресурсів (ресурсного потенціалу) і збалансований процес функціонування» [15]	Бере до уваги в цілому господарську діяльність соціально-економічної системи мікрорівня
	А. Ковальов	«Стойкість залежить від результатів її виробничої, комерційної та фінансової діяльності . Результати показують стабільність фірми і в кінцевому підсумку сприяють її розвитку (стійкості)» [16]	
	В. Роцин	Стан динамічного розвитку господарюючого об'єкта , коли характеризують його соціально-економічні параметри при будь-яких збуреннях зовнішнього і внутрішнього середовищ, зберігають положення економічної рівноваги» [4]	

1	2	3	4
	Б. Відек	Здатність системи зберігати рух за визначеною траєкторією , тобто дотримуватися певного режиму функціонування» [17]	
Рівноважний стан соціально-економічної системи мікрорівня	С. Анохін	Рівноважний стан ... , при якому економічні та управлінські рішення здатні регулювати основні чинники стійкого стану підприємництва: управління, виробництва, фінансів, персоналу та стратегії в заданих межах ризику» [1]	Має місце ототожнення категорій «економічна стійкість» і «економічна рівновага»
	О. Колодізев, К. Нужний	Стан рівноваги або здатність повертатися в цей стан відкритої соціально-економічної системи , після того як відбулося виведення з цього стану зовнішніми і внутрішніми впливами за рахунок ефективного використання всіх видів ресурсів з подальшою здатністю забезпечувати оптимальний процес їх поповнення» [3]	
	В. Медведєв	Рівноважний збалансований стан економічних ресурсів , який забезпечує стабільну прибутковість і нормальні умови для розширеного відтворення в довготерміновій перспективі з урахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх факторів» [18]	
3. Економічна стійкість як можливість або здатність			
Збереження поточного стану соціально-економічної системи мікрорівня	А. Бурда	«Системне явище, яке виступає індикатором відхилень від потенційно можливого конкурентного стану на певному етапі життєдіяльності ...» [19]	Підкреслюються відмінності економічної стійкості від інших категорій: стійкого розвитку, економічної рівноваги. Незрозуміло, чим забезпечується здатність підприємства до функціонування й розвитку
	А. Василенко	Здатність системи зберігати свій функціональний стан по досягненню запланованих результатів при наявності різних мінливих впливів» [20]	
	В. Іванов	Здатність економічної системи не відхилятися від свого стану (статистичного або динамічного) при різних внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих впливах на рахунок ефективного формування, використання фінансових та інших механізмів» [21]	
Адаптації до змін внутрішнього і зовнішнього середовищ	В. Бугай	Здатність поглинати зовнішні і внутрішні дестабілізуючі фактори , ефективного застосування своїх ресурсів за рахунок використання економічного потенціалу [22]	Підкреслюються відмінності економічної стійкості від інших категорій: стійкого розвитку, економічної рівноваги. Незрозуміло, чим забезпечується здатність підприємства до функціонування й розвитку
	К. Малінін	Адекватність системи середовищу як зовнішньому, так і внутрішньому , що передбачає знаходження параметрів системи в певних допустимих межах, які забезпечують функціонування і розвиток» [23]	
	В. Гречаний	«Володіння саморегульованою системою факторів виробничого, фінансового та соціального характеру, здатною незалежно від зовнішніх впливів і внутрішнього стану підприємства , за рахунок взаємної оптимізації внутрішньої структури і внутрішніх зв'язків, забезпечувати стійку фінансову і виробничо-технологічну активність з метою задоволення суспільних і соціальних потреб» [24]	
Здатність підтримки діяльності та розвитку	А. Олійник, Г. Суцук	Здатність ... відновлювати первісний або приймати новий стійкий стан після припинення дії збурень зовнішнього і внутрішнього середовищ» [25]	
	Р. Коренченко	Здатність ... до самозбереження , тобто раціонального підприємства в часі, що дозволяє протистояти впливам»	
	Ю. Сімех	«Потенційні можливості повернутися в стан рівноваги , в якому підприємство має позитивну динаміку функціонування або не виходить за межі встановлених меж» [6]	

1	2	3	4
	О. Харитонова	Комплексна характеристика здатності до підтримки його функціонування в умовах конкуренції в довготерміновій перспективі, що становить основу з	
4. Економічна стійкість як підтримка оптимальних характеристик соціально-економічної системи мікрорівня			
Рентабельне функціонування	О. Зеткіна	«Забезпечення рентабельної виробничо-комерційної діяльності за рахунок підвищення ефективності використання виробничих ресурсів і управління підприємством» [28]	Виділяє умови, за рахунок яких забезпечується економічна стійкість соціально-економічної системи мікрорівня. Не враховує здатність адаптуватися до змін
Стабільний розвиток	Н. Олексієнко	Стан його матеріальних, економічних і трудових ресурсів , їх розподіл і використання, які забезпечують розвиток системи на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності й кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризиків» [29]	
	Р. Єремейчук	Така організація його виробничо-господарської діяльності, яка дає можливість забезпечити стабільні техніко-економічні показники з позитивною динамікою й ефективно адаптуватися до обурення навколишнього і внутрішнього середовищ» [30]	
	О. Зайцев	Такий стан , при якому зберігається здатність ефективного стабільного прогресивного розвитку при негативних впливах» [31]	

2. Визначення економічної стійкості як **стабільність діяльності й рівноважного стану соціально-економічної системи**, що повинно забезпечувати здатність системи зберігати **рух за вказаною траєкторією** або **динамічний розвиток**, що забезпечує стабільну прибутковість і добрі умови для розширеного відтворення в довготерміновій перспективі з урахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх факторів.

3. Визначення економічної стійкості як **можливості або здатності**, що забезпечують **збереження поточного стану соціально-економічної системи мікрорівня**, його **адаптації до змін внутрішнього і зовнішнього середовищ** або **підтримка діяльності та розвитку**.

4. Визначення економічної стійкості як **підтримки оптимальних характеристик соціально-економічної системи мікрорівня**, яка забезпечує **рентабельне функціонування** за рахунок підвищення ефективності використання виробничих ресурсів і управління підприємством і **збереження здатності до ефективного стабільного прогресивного розвитку**.

Таким чином, дослідження дозволили виділити основні властивості категорії «економічна стійкість» соціально-економічної системи (рис. 2).



Рисунок 2. Основні властивості категорії «економічна стійкість соціально-економічної системи»

Figure 2. The main features of the category «economic stability of the socio-economic system»

На підставі вивчення та аналізу літературних джерел і обліку перерахованих вище властивостей сформульовано трактування категорії «економічна стійкість» соціально-економічної системи мікрорівня як комплексного поняття, що відображає здатність системи мікрорівня підтримувати достатній рівень економічних параметрів, які забезпечують його ефективне функціонування та стійкий розвиток, і формують пріоритетну унікальність системи забезпечувати його конкурентоспроможність на ринку.

Запропоноване визначення, на відміну від існуючих, характеризується комплексністю та враховує просторові, часові, атрибутивні, відносні та інші властивості категорії.

У сучасній економічній літературі виокремлюють різні прояви стійкості системи. В роботі Е.В. Броїло [32, с. 13] виокремлено два основних види стійкості: «стійкість функціонування» і «стійкість розвитку». Перше поняття розглядається за структурою або функціями системи. Під «стійкістю функціонування» розуміють здатність системи зберігати задані властивості й параметри в ході діяльності й в умовах впливу зовнішніх збурень. Друге – «стійкість розвитку» – це збереження цілісності системи протягом багатьох циклів функціонування, тобто збереження заданих параметрів і вдосконалення їх з урахуванням зовнішніх впливів і внутрішніх змін, а також досягнення поставлених цілей [32, с. 14].

На думку Ж.М. Казієвої [33, с. 17], «стійкість визначає можливість самоорганізації, саморегулювання щодо внутрішніх елементів і адаптаційні можливості,

вміння нейтралізувати або пристосуватися до несприятливих явищ без зміни своїх сутнісних якостей, функціональних і структурних характеристик – стосовно зовнішніх». Вона вважає, що причиною виникнення нестійких станів є порушення рівноваги між елементами системи, а також між внутрішнім і зовнішнім середовищами.

Поняття стійкості поєднує такі важливі характеристики розвитку, як самозбереження об'єкта і виражається в здатності до самовідтворення й самоорганізації, тобто здатність до якісного вдосконалення. Стійкий стан передбачає можливість системи вирішувати протиріччя, що виникають, і протистояти дестабілізуючим внутрішнім і зовнішнім факторам, не руйнуючи своєї цілісності й не змінюючи своїх основних властивостей (гомеостаз).

Взаємозв'язок між поняттями «стійкість рівноваги», «стійкість функціонування», «стійкість розвитку», «стійкість гомеостазису» наведено на рис. 3.

Таким чином, відносно соціально-економічних систем мікрорівня стійкість рівноваги втілюватися в поняття «динамічної рівноваги», в яке підприємство прагне, але досягти якого не може, а стійкість руху системи проявляється через стійкість функціонування і стійкість розвитку соціально-економічної системи мікрорівня. Розвиток системи в часі відбувається стрибкоподібно і включає постійне чергування періодів стійкого функціонування з нестійким.

На етапах стійкого стану відбувається поступове зниження функціональної стійкості, наростання неупорядкованості структури під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ. У точці біфуркації відбувається втрата функціональної стійкості й перехід соціально-економічної системи мікрорівня на новий щабель розвитку, тобто встановлення динамічної рівноваги (бажаної траєкторії функціонування) на новому рівні.

Це супроводжується змінами в механізмі функціонування соціально-економічної системи мікрорівня (встановлення нових критеріїв стійкості стану) і/або перебудовою старих, утворенням нових організаційних структур (встановлення нових критеріїв структурної стійкості), зміною ефективності діяльності системи. Отже, втрата функціональної стійкості не завжди є негативною подією для соціально-економічної системи мікрорівня, адже може свідчити про перехід на новий щабель розвитку.

Грані економічної стійкості (комерційна, виробничо-технічна, фінансова, організаційно-управлінська, інноваційна й соціальна) взаємопов'язані й взаємозалежні. Рівень розвитку кожної справляє свій вплив на загальну економічну стійкість соціально-економічної системи мікрорівня.

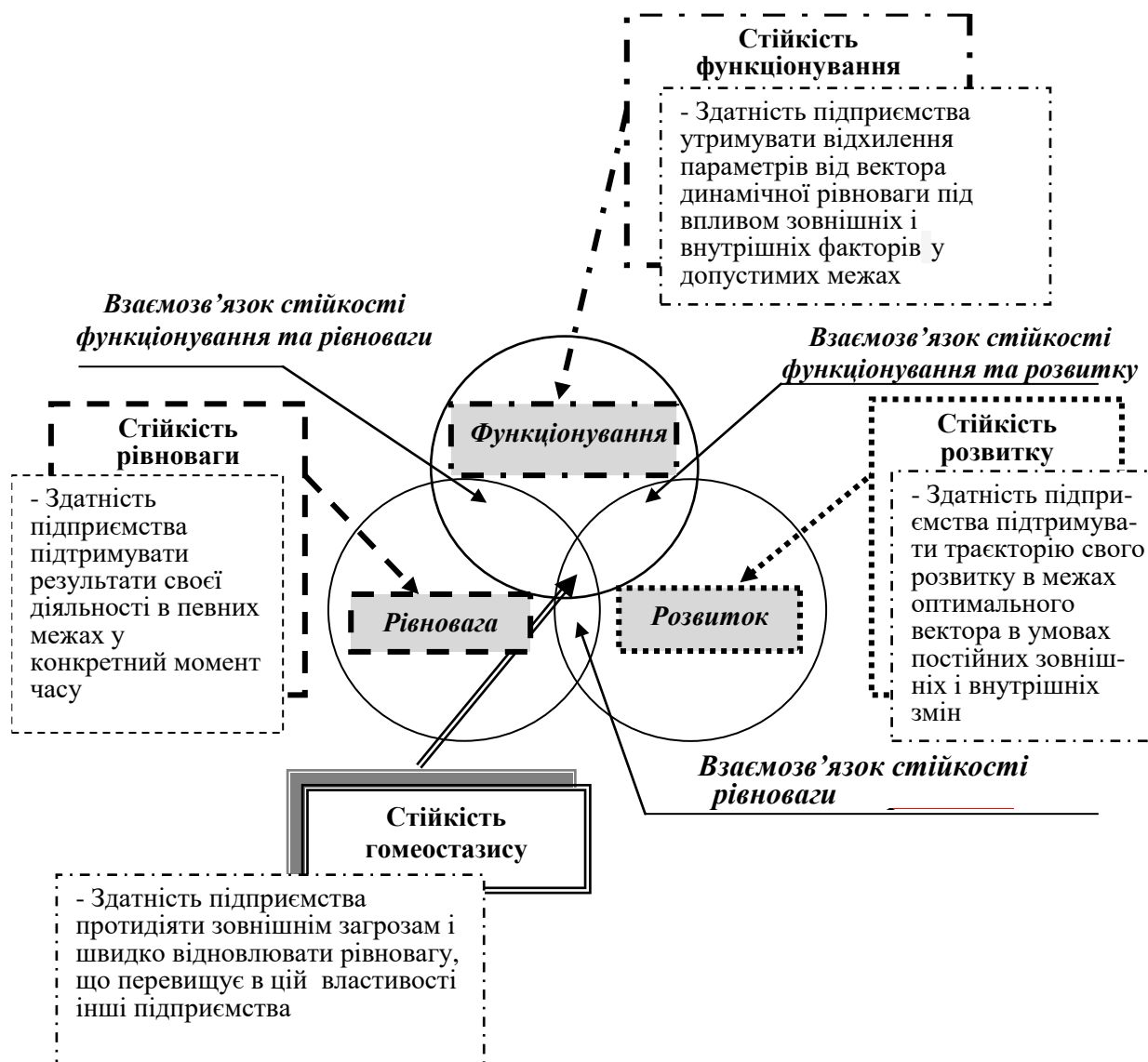


Рисунок 3. Взаємозв'язок категорій понятійного базису економічна стійкість соціально-економічної системи макрорівня

Figure 3. Relationship between the categories of the conceptual basis of economic stability of the socio-economic system of the micro level

Стойкість будь-якої системи, в тому числі й економічної, характеризується наявністю механізмів саморегуляції. Завдяки ним розвиваються процеси пристосування, які призводять до вирівнювання попиту та пропозиції, витрат і доходів, забезпечується стійкий розвиток.

Для багатьох вітчизняних підприємств основною метою поки залишається виживання, і щоб забезпечити їх стійкий розвиток, такі механізми вкрай необхідні. В даний час підприємства використовують тільки механізми диверсифікації й реструктуризації. Тобто підприємства намагаються самостійно формувати власне середовище, створюючи різні корпоративні структури.

У країнах з розвинутою ринковою економікою у зв'язку з трансформацією господарюючих суб'єктів під стійким розвитком розуміють не результат адаптації до мінливих умов навколишнього середовища, а результат активного формування самого цього середовища й конструювання нових принципів реакції на нього.

Висновки. Сформульовано власне визначення економічної стійкості підприємства як комплексного поняття, що відображає здатність підприємства підтримувати достатній рівень економічних параметрів, які забезпечують його ефективне функціонування й сталий розвиток, і формують пріоритетну унікальність підприємства забезпечувати його конкурентоспроможність на ринку.

Окрім цього на основі положень теорії систем і синергетики визначено характерні риси взаємопов'язаних категорій стійкості рівноваги, функціонування, розвитку та гомеостазису. Встановлено, що триада стійкості «функціонування – розвиток – рівновага» в своїх взаємозв'язку та взаємозалежності формує новий прояв стійкості системи – «стійкість гомеостазису». Під стійкістю гомеостазису пропонується розуміти здатність підприємства протидіяти зовнішнім загрозам і швидко відновлювати рівновагу, що перевищує в цій властивості інші підприємства. Зрозуміло, що при різних ступенях впливу між цими складовими рівень стійкості гомеостазису системи змінюється, що вимагає від системи розроблення власної стратегії щодо визначення вектора розвитку з метою повернення системи в рівноважний стан.

Методичні основи щодо визначення рівня кожної складової стійкості і стане об'єктом подальших наукових досліджень.

Conclusions. Thus, the article formulates its own definition of economic stability of the enterprise as a complex concept, which reflects the ability of the enterprise to maintain a sufficient level of economic parameters that ensure its effective functioning and sustainable development, and form the priority uniqueness of the enterprise to ensure its competitiveness in the market.

In addition, based on the provisions of the theory of systems and synergetics, the characteristic features of interrelated categories of stability of equilibrium, functioning, development and homeostasis are determined. It has been established that the triad of stability «functioning – development – equilibrium» in its interconnection and interdependence forms a new manifestation of the stability of the system – «stability of homeostasis». Under sustainability of homeostasis it is proposed to understand the ability of the company to counteract external threats and quickly restore the balance, which exceeds this property of other enterprises. It is clear that at various degrees of influence between these components the level of homeostasis stability changes, which requires from the system of developing its own strategy for determining the development vector in order to return the system to equilibrium.

Methodological basis for determining the level of each component of sustainability will in particular be the subject of further research.

Список використаної літератури

1. Анохин С. Н. Методика моделирования экономической устойчивости промышленных предприятий в современных условиях. Саратов: Саратов. гос. техн. ун-т, 2000. 40 с.
2. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы: учебн. пособ. М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. 576 с.
3. Колодізев О. М., Нужний К. М. Дослідження сутності та змісту економічної стійкості підприємства. Науч.-техн. сб.: Коммунальное хозяйство городов. 2007. № 78. С. 238–243.
4. Роцин В. И. Экономическая устойчивость предприятий и реализация их экономических интересов: автореф. дис. ... докт. экон. наук. Чебоксары, 2000. URL: <http://www.dissercat.com/content/ekonomicheskaya-ustoichivost-predpriyatii-i-realizatsiya-ikh-ekonomi-cheskikh-interesov> (дата звернення 18.01.2019).
5. Сімах Ю. А. Визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства» URL: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VMSU/2007-01/07suapkp.htm. (дата звернення 18.01.2019).

6. Масленко Ю. В. Устойчивое развитие предприятия – фактор экономической безопасности URL: <http://masters.donntu.edu.ua/2002/fem/kulbaka/lib/s3.htm>.
7. Мельник Л. Ю., Макаренко П. М., Кириленко І. Г. Економічна теорія на межі тисячоліть: навчальний посібник. К.: ІАЕ УААН, 2003. 748 с.
8. Фадеева А. С. Концепция устойчивого развития туризма. Культура народов Причерноморья. 2006. № 89. С. 48–51.
9. Шандова Н. В. Оцінка загальної стійкості розвитку промислового підприємства. Економічний простір: зб. наук. пр. № 21. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2009. С. 276–292.
10. Ковалев Д., Сухорукова Т. Экономическая безопасность предприятия. Экономика Украины. 1998. № 5. С. 48–52.
11. Хрестинин В. В. Финансовое состояние как фактор кредитоспособности предприятия. Вестник Московского университета. 2006. № 6.
12. Камаев В. Д. Економіка та бізнес. М: Економіка, 2013. 237 с.
13. Ахметов Р. Р. Проблемы повышения устойчивости региональных финансовых рынков. Финансы и кредит. 2004. № 12. С. 34–36.
14. Лакшина О. А., Чекмарева Е. Н. Актуальные вопросы анализа финансовой стабильности. Банковское дело. 2006. № 8. С. 20.
15. Ареф'єва О. В., Городянська Д. М. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 8. С. 83–90.
16. Ковальов А. І., Привалов В. П. Аналіз фінансового стану підприємства. М.: Центр економіки і маркетингу, 2002. 188 с.
17. Відек Б., Іванов Ю. Б. Система раціональної організації металургійного виробництва. Х.: Основа, 1994. 174 с.
18. Медведев В. А. Сталий розвиток суспільства: моделі, стратегія. М.: Академія, 2001. 267 с.
19. Бурда А. І. Методичні підходи до оцінювання впливу складників тріади потенціалу на сталий розвиток підприємства. Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. пр. Львів: РВВ НЛТУ України. 2009. Вип. 19.12. 336 с. С. 141–153.
20. Василенко А. В. Менеджмент сталого розвитку підприємств: монографія. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 648 с.
21. Іванов В. Л. Управління економічною стійкістю промислових підприємств на прикладі підприємств машинобудівного комплексу: монографія. Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2005. 268 с.
22. Бугай В. З., Омельченко В. М. Аналіз та оцінка Фінансової стійкості підприємства. Держава та регіони. 2008. № 1. С. 34–39.
23. Малінін К. Г. Стійкість функціонування підприємства в ринковій економіці: автореф. дис. ... канд. екон. наук. М.: МГАХМ, 1997. 21 с.
24. Гречаний В. В. Экономическая устойчивость предприятия и факторы ее стабилизации. Коммунальное хозяйство городов. 2000. № 26. С. 157–159.
25. Олійник А. В., Суцук Г. С. Управління фінансовою стійкістю банків. Вісник Хмельницького національного університету. 2010. № 5. Т. 4. С. 159–163.
26. Коренченко Р. А. Загальна теорія організації: підручник для вузів. М.: Юніті ДАНА, 2003. 286 с.
27. Харитоновна О. С. Економічна стійкість підприємства як основа забезпечення його конкурентоспроможності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». Луганськ, 2008. 18 с.
28. Зеткина О. В. Об управлении устойчивостью предприятия. М.: Аудит, ЮНИТИ, 2003. 134 с.
29. Олексієнко Н. В. Сталий розвиток підприємства як чинник економічного зростання. Економіка і організація управління: зб. наук. пр. Вип. № 3 / за заг. ред. П. В. Єгорова. Донецьк: ДонНУ, Каштан, 2008. С. 59–65.
30. Єремейчук Р. А. Обгрунтування стратегії сталого розвитку підприємства. Економіка розвитку. 2002. № 2 (22). С. 56–60.
31. Зайцев О. Н. Оценка экономической устойчивости промышленных предприятий (на примере промышленности строительных материалов): автореф. дисс. ... канд. екон. наук: 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством». Хабаровск, 2007. 23 с.
32. Броило Е. В. Методология управления экономической устойчивостью коммерческой организации на основе мониторинга кризисных процессов: автореф. дис. ... докт. екон. наук: спец. 08.05.02 «Экономика и управление на предприятии». Екатеринбург, 2009. 46 с.

33. Казиева Ж. Н. Устойчивое развитие промышленности (теория и методология): автореф. дис. ... докт. экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством». Махачкала, 2009. 47 с.

References

1. Anokhin S.N. (2000) Metodika modelirovaniya ekonomicheskoy ustoychivosti promyshlennykh predpriyatiy v sovremennykh usloviyakh. [Methods of modeling the economic sustainability of industrial enterprises in modern conditions] Saratov: Sarat. gos. tekhn. un-t. (In Russian).
2. Kolass B. (1997) Upravleniye finansovoy deyatel'nost'yu predpriyatiya. Problemy, kontseptsii i metody: uchebn. posob. [Management of financial activity of the enterprise. Problems, concepts and methods] M.: Finansy, YUNITI. (In Russian).
3. Kolodizyev O.M., Nuzhnyy K.M. (2007) Doslidzhennya sutnosti ta zmistu ekonomichnoyi stiykosti pidpryyemstva. [Investigation of the essence and content of economic stability of the enterprise] Nauch.-tekhn. sb.: Kommunalnoe khozyaystvo horodov.. No. 78., pp. 238–243.
4. Roshchin V.I. (2000) Ekonomicheskaya ustoychivost' predpriyatiy i realizatsiya ikh ekonomicheskikh interesov [Economic stability of enterprises and the realization of their economic interests] (PhD Thesis) Cheboksary.
5. Simekh YU.A. Vyznachennya ponyattya «konkurentospromozhnist pidpryyemstva» [Definition of the concept of “enterprise competitiveness”] Available at: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VMSU/2007-01/07suapkr.htm. (дата звернення 18.01.2019).
6. Maslenko YU.V., Kul'baka N.A. Ustoychivoye razvitiye predpriyatiya - faktor ekonomicheskoy bezopasnosti [Sustainable development of the enterprise - a factor of economic security] Available at: <http://masters.donntu.edu.ua/2002/fem/kulbaka/lib/s3.htm>.
7. Melnyk L.YU., Makarenko P.M., Kyrylenko I.H. (2003) Ekonomichna teoriya na mezhi tysyacholit: navchalnyy posibnyk. [Economic theory at the turn of the millennium] K.: IAE UAAN. (In Ukrainian).
8. Fadeyeva A.S. (2006) Kontseptsiya ustoychivogo razvitiya turizma. [The concept of sustainable tourism] Kultura narodov Prichernomorya. No. 89., pp. 48–51.
9. Shandova N.V. (2009) Otsinka zahalnoyi stiykosti rozvytku promyslovoho pidpryyemstva. [Estimation of the overall stability of the development of an industrial enterprise] Ekonomichnyy prostir. No. 21., pp. 276–292.
10. Kovalev D., Sukhorukova T. (1998) Ekonomicheskaya bezopasnost predpriyatiya. [The economic security of the enterprise] Ekonomika Ukrainy. No. 5., pp. 48–52.
11. Khrestinin V.V. (2006) Finansovoye sostoyaniye kak faktor kreditosposobnosti predpriyatiya. [Financial condition as a factor in the creditworthiness of an enterprise] Vestnik Moskovskogo universiteta. No. 6.
12. Kamayev V.D. (2013) Ekonomika ta biznes. [Economics and business] M.: Ekonomika. (In Russian).
13. Akhmetov R.R. (2004) Problemy povysheniya ustoychivosti regional'nykh finansovykh rynkov. [Problems of increasing the stability of regional financial markets] Finansy i kredit. No. 12., pp. 34–36.
14. Lakshina O.A., Chekmareva Ye.N. (2006) Aktualnyye voprosy analiza finansovoy stabilnosti. [Current issues of financial stability analysis] Bankovskoye delo. No. 8., pp. 20.
15. Arefyeva O.V., Horodyanska D.M. (2008) Ekonomichna stiykist pidpryyemstva: sutnist, skladovi ta zakhody z ee zabezpechennya. [Economic sustainability of an enterprise: the essence, components and measures for its provision] Aktualni problemy ekonomiky. No. 8., pp.83–90.
16. Kovalov A.I., Pryvalov V.P. (2002) Analiz finansovoho stanu pidpryyemstva. [Analysis of the financial condition of the enterprise] M.: Tsentr ekonomiky i marketynhu. (In Russian).
17. Videk B., Ivanov YU.B. (1994) Systema ratsionalnoyi orhanizatsiyi metalurhiynoho vyrobnytstva. [System of rational organization of metallurgical production] KH.: Vyd-vo “Osnova”. (In Ukrainian).
18. Medvedyev V.A. (2001) Stalyy rozvytok suspilstva: modeli, stratehiya. [Sustainable development of society: models, strategy] M.: Akademiya. (In Russian).
19. Burda A.I. (2009) Metodychni pidkhodi do otsinyuvannya vplivu skladnikiv triady potentsialu na stalyy rozvytok pidpryyemstva. [Methodical approach to the evaluation of the impact of the triad of potential complexities on the sustainable development of the enterprise] Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny Vol. 19., pp. 141–153.
20. Vasylenko A.V. (2005) Menedzhment staloho rozvytku pidpryyemstv: monohrafiya. [Sustainable Business Management: Monograph] K.: Tsentr navchalnoyi literatury. (In Ukrainian).

21. Ivanov V.L. (2005) Upravlinnya ekonomichnoyu stiykisty promyslovykh pidpryyemstv (na prikladi pidpryyemstv mashynobudivnoho kompleksu): monohrafiya. [Management of economic stability of industrial enterprises (on the premises of enterprises of the machine-building complex): a monograph] Luhansk: SNU im. V. Dalya. (In Ukrainian).
22. Buhay V.Z., Omelchenko V.M. (2008) Analiz ta otsinka Finansovoyi stiykosti pidpryyemstva. [Analysis and evaluation of financial sustainability of the enterprise] Derzhava ta rehiony. No. 1., pp. 34–39.
23. Malinin K.H. (1997) Stiykist funktsionuvannya pidpryyemstva v rynkoviy ekonomitsi [Stability of the functioning of the enterprise in the market economy] (PhD Thesis) M.: MHAКHM.
24. Grechanyy V.V. (2000) Ekonomicheskaya ustoychivost predpriyatiya i faktory yeye stabilizatsii. [The economic sustainability of the enterprise and the factors of its stabilization] Kommunalnoye khozyaystvo gorodov. No. 26., pp.157–159.
25. Oliynyk A.V., Sushchuk H.S. (2010) Upravlinnya finansovoyu stiykisty bankiv. [Management of financial stability of banks] Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu.. No. 5., T. 4., pp. 159–163.
26. Korenchenko R.A. (2003) Zahalna teoriya orhanizatsiyi: pidruchnyk dlya vuziv. [The general theory of organization: a textbook for universities] M.: Yuniti - DANA. (In Russian).
27. Kharytonova O.S. (2008) Ekonomichna stiykist pidpryyemstva yak osnova zabezpechennya yoho konkurentospromozhnosti [Economic stability of the enterprise as a basis for ensuring its competitiveness] (PhD Thesis) Luhansk.
28. Zetkina O.V. (2003) Ob upravlenii ustoychivostyu predpriyatiya. [On the management of enterprise sustainability] M.: Audit, YUNITI. (In Russian).
29. Oleksiyenko N.V. (2008) Stalyy rozvytok pidpryyemstva yak chynnyk ekonomichnoho zrostannya.[Sustainable development of the enterprise as a factor of economic growth] Ekonomika i orhanizatsiya upravlinnya: zb. nauk. pr. Vol. 3., pp. 59–65.
30. Yeremeychuk R.A. (2002) Obhruntuvannya stratehiyi staloho rozvytku pidpryyemstva. [Rationale of the strategy of sustainable development of the enterprise] Ekonomika rozvytku.. vol. 22., No. 2., pp. 56–60.
31. Zaytsev O.N. (2007) Otsenka ekonomicheskoy ustoychivosti promyshlennykh predpriyatiy (na primere promyshlennosti stroitel'nykh materialov) [Assessment of the economic sustainability of industrial enterprises (on the example of the building materials industry)] (PhD Thesis) Khabarovsk.
32. Broilo Ye.V. (2009) Metodologiya upravleniya ekonomicheskoy ustoychivost'yu kommercheskoy organizatsii na osnove monitoringa krizisnykh protsessov [Methodology of managing the economic sustainability of a commercial organization based on monitoring of crisis processes] (PhD Thesis) Yekaterinburg.
33. Kaziyeva ZH.N. (2009) Ustoychivoye razvitiye promyshlennosti (teoriya i metodologiya) [ustainable development of industry (theory and methodology)] (PhD Thesis) Makhachkala.

Отримано 18.03.2019